

Wyniki ekspertyzy entomologicznej dla obszaru Natura 2000 **Kozioróg w Czernej** PLH020100 na potrzeby projektu nr POIS.02.04.00-00-0193/16, pn.: „Opracowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000”

tactus

mgr Ewelina Myśków

mgr Marlena Zawisza

TACTUS Aleksandra Szurlej – Kiełańska

ul. Marcinkowskiego 61/10

58-105 Świdnica

- Obszar Natura 2000 Kozioróg w Czernej PLH020100 położony jest w województwie dolnośląskim, na terenie powiatu głogowskiego ok. 8 km na zachód od Głogowa, niedaleko miejscowości takich jak Brzeg Głogowski i Czerna. Od północy obszar graniczy z dwoma obszarami Natura 2000: Nowosolska Dolina Odry PLH080014 oraz Dolina Środkowej Odry PLB080004.
- Granice obszaru na znacznej długości stanowi wał przeciwpowodziowy i dolina Odry. Obejmuje mozaikę siedlisk leśnych, łąkowych i wodnych (silnie wypłycona odnoga Odry). Cechą charakterystyczną tego obszaru jest liczne skupisko (kilkadziesiąt drzew) starych, ponad stuletnich, żywych, zamierających lub martwych dębów, rosnących po obu stronach wału przeciwpowodziowego. Z tego względu obszar ten stanowi ważną ostoję dla **kozioroga dębosza *Cerambyx cerdo*** i **pachnicy dębowej *Osmoderma eremita***. Oba gatunki są jedynymi przedmiotami ochrony w obszarze wymienionymi w II Załączniku Dyrektywy Siedliskowej.
- Powierzchnia całego obszaru wynosi **142,77 ha**. Powierzchnia obszaru objętego ekspertyzą po wyłączeniu gruntów administrowanych przez PGL LP wynosi **120,20 ha**.

1088 Kozioróg dębosz *Cerambyx cerdo*

- Kozioróg dębosz należy do jednych z największych chrząszczy w faunie Polski, długość jego ciała wynosi od 2,8 cm do 5,5 cm. Występuje wyraźny dymorfizm płciowy – samce mają czułki wyraźnie dłuższe niż długość ciała, u samic sięgają one maksymalnie do końca odwłoka.
- Cykl życiowy kozioroga trwa 3-4 lata i na terenie naszego kraju w całości związany jest z rodzimymi gatunkami dębów, głównie **dębem szypułkowym *Quercus robur***.
- Dorosłe osobniki pojawiają się od **połowy maja**, a spotyka się nawet do **połowy września**.
- Larwy są **kambioksylofagami**. Po wylęgnięciu się z jaj żerują najpierw w korze, następnie przechodzą przez kambium, łyko i docierają do drewna.
- Dorosłe osobniki są aktywne od godzin wieczornych do późnych godzin nocnych w czasie ciepłych i upalnych letnich wieczorów. Samce biegają wówczas po pniach dębów w poszukiwaniu samic. W ciągu dnia dorosłe chrząszcze ukrywają się w szczelinach kory i w otworach wylotowych wygryzionych przez larwy w ostatnim stadium, często też przebywają w koronach.

- Drzewa zasiedlone przez kozioroga łatwo rozpoznać po charakterystycznych **dużych, owalnych otworach wylotowych**, wygryzanych przez larwy ostatniego stadium rozwoju, znajdujących się najczęściej po południowej i południowo-zachodniej stronie pnia. Świeże otwory wylotowe, świadczące o obecności imago w danym sezonie, wypełnione są drobnymi wiórkami drzewnymi, które najczęściej, wysypując się, osadzają się na pniu, a u jego podstawy tworzą małe stożki. W przypadku gdy drzewostan jest bardziej zwarty i pnie drzew są oświetlone, kozioróg dębosz zasiedla wyższe części pnia, a nawet szczytowe konary drzew, jeśli są odpowiednio grube.
- Kozioróg preferuje **cieple, dobrze nasłonecznione stanowiska**. Zasiedla **wyłącznie żywe, ale obumierające drzewa o dużej pierśnicy** (powyżej 40 cm), choć gatunek stwierdzano także wyjątkowo w cienkich pniach. Występuje w parkach, zadrzewieniach wzdłuż dróg oraz na samotnie stojących lub rosnących w niewielkich skupiskach dębach. Ponadto jest spotykany w starych, silnie prześwietlonych dąbrowach oraz na odsłoniętych obrzeżach drzewostanów.

1084 Pachnica dębowa *Osmoderma eremita*

- Pachnica dębowa należy do jednych z największych chrząszczy w faunie Polski.
- Cykl życiowy pachnicy trwa 3-4 lata i w całości związany jest z **obszernymi próchnowiskami** różnych gatunków drzew liściastych (dąb, lipa, wierzba, topola, olcha, wiąz, buk, drzewa owocowe itd.), wyjątkowo iglastych (sosna).
- Pachnica preferuje dobrze nasłonecznione stare drzewa o dużych pierśnicach, co gwarantuje obecność odpowiednio dużych i stabilnych mikrosiedlisk - próchnowisk. Zasiedla drzewa żywe, ale jest w stanie dokończyć swój rozwój również po całkowitym obumarciu drzewa lub nawet jego przewróceniu.
- Pachnica prowadzi skryty tryb życia – większą część cyklu rozwojowego spędza w postaci larwy, przebywając głęboko w dziupli i odżywiając się martwym drewnem wstępnie rozłożonym przez grzyby. Osobniki dorosłe natomiast najczęściej nie opuszczają swojego macierzystego drzewa.
- W czasie pojawu imago w miesiącach letnich najczęściej można zaobserwować samce przesiadujące przy otworach dziupli, wabiące feromonem samice, przy ciepłej słonecznej pogodzie. **Zapach jest wyczuwalny dla człowieka, co często pozwala na wykrycie zasiedlonej dziupli przy braku innych śladów obecności gatunku** (żywych imagines, ich szczątków, odchodów larw, fragmentów i całych kokolitów).

- Pachnica dębowa występuje w dwóch skrajnych typach siedlisk: pierwszym są stare drzewostany o charakterze naturalnym, z obecnymi starymi, dziuplastymi, żywymi, zamierającymi i martwymi drzewami oraz leżącym, martwym, grubowymiarowym drewnem, drugim są krajobrazy ukształtowane kulturowo przez człowieka, w których najważniejszym elementem dla pachnicy są stare aleje dębowe, lipowe i wierzbowe.
- Na omawianym obszarze gatunek związany jest z starym parkiem przypałacowym z dużą koncentracją starych, żywych, zamierających lub martwych drzew, głównie dębów, o dużych rozmiarach, z których kilkanaście stanowi pomniki przyrody.

Karta obserwacji gatunku na stanowisku kozioroga dębosza	
Kod i nazwa gatunku	1088 kozioróg dębosz <i>Cerambyx cerdo</i> Linnaeus, 1758
Nazwa stanowiska	Kozioróg w Czernej
Typ stanowiska	Badawcze
Obszary chronione, na których znajduje się stanowisko	Obszar Natura 2000 Kozioróg w Czernej PLH020100
Współrzędne geograficzne	N51° 43.053' E15° 54.814'
Wysokość n.p.m.	59-64 m n.p.m.
Powierzchnia stanowiska	3 km - aleja
Opis stanowiska	<p>Stanowisko monitoringowe znajduje się na terenie powiatu głogowskiego, w gminie Żukowice, obok miejscowości Czerna, aż do brzegu rzeki Odry.</p> <p>Stanowisko zlokalizowane jest głównie na wale przeciwpowodziowym. Początek i koniec stanowiska wyznaczają grupy drzew liściastych. Pomiędzy nimi ciągnie się podwójny szpaler dębów szypułkowych, pomników przyrody, rosnących na lub przy samym wale przeciwpowodziowym.</p> <p>Siedlisko gatunku to około 200 dębów szypułkowych, rosnących wzdłuż wału, z których połowa przekracza 1 m pierśnicy. Ze względu na sąsiedztwo łąk i pól na stanowisku panują bardzo dobre warunki świetlne i termiczne.</p>
Charakterystyka siedliska gatunku na stanowisku	Siedlisko gatunku to około 200 dębów rosnących wzdłuż brzegu rzeki, z których 97 przekracza 1 m pierśnicy. Ze względu na sąsiedztwo łąk i pól na stanowisku panują bardzo dobre warunki świetlne i termiczne.
Informacja o gatunku na stanowisku	Stanowisko, składające się z kilkudziesięciu kilkusetletnich dębów szypułkowych stanowi jedną z większych populacji kozioroga dębosza na Dolnym Śląsku (dane z sdf). W trakcie monitoringu stanu siedliska wykonanego w latach 2015-2016 stan populacji kozioroga dębosza oceniono na FV, siedlisko gatunku na U1, a ogólną ocenę przyznano na poziomie U2.
Obserwator	Ewelina Myśków, Marta Zieleniewska, Marlena Zawisza
Daty obserwacji	5.07.2019; 7.07.2019; 26.07.2019, 1.06.2020; 19.06.2020; 7.07.2020; 22.07.2020; 4.08.2020; 18.08.2020

Stan ochrony gatunku na stanowisku			
Parametr/Wskaźnik	Wartość wskaźnika i komentarz	Ocena	
Populacja			
Liczba zaobserwowanych postaci dorosłych	26,67 osobnika / 1 km	FV	FV
Liczba zasiedlonych drzew	29,3 zasiedlonych drzew/1 km alei	FV	
Stopień porażenia drzew	Przeciętnie 12,8 czynnego żerowiska/ drzewo	FV	
Siedlisko			
Potencjał siedliska	97 senilnych dębów/1 km alei	FV	FV
Zwarcie drzewostanu	luźne – 80% pow. siedliska, przerywane – 20% pow. siedliska	FV	
Udział podszytu i podrostu	10% powierzchni monitorowanej	FV	
Żywotność zasiedlonych drzew	<25% drzew z widocznymi uszkodzeniami	U1	
Perspektywy zachowania	Populacja kozioroga dębosza na stanowisku jest liczna i ma szansę przetrwać w okresie najbliższych 10-15 lat. Zasiedlone drzewa liczą najczęściej ponad 1 m pierśnicy i są w większości są w dobrej kondycji.		
Ocena ogólna			FV

Karta obserwacji gatunku na stanowisku pachnicy dębowej	
Kod gatunku	1084
Nazwa gatunku	Pachnica dębowa <i>Osmoderma eremita</i> Scopoli, 1763
Kod obszaru	PLH020100
Nazwa obszaru	Kozioróg w Czernej
Kod stanowiska	
Nazwa stanowiska	Kozioróg w Czernej
Obszary chronione, na których znajduje się stanowisko	Obszar Natura 2000 Kozioróg w Czernej PLH020100
Współrzędne geograficzne	N51° 43.053' E15° 54.814'
Wysokość n.p.m.	59-64 m n.p.m.
Charakterystyka siedliska gatunku na stanowisku	Stanowisko monitoringowe znajduje się na terenie powiatu głogowskiego, w gminie Żukowice, obok miejscowości Czerna, aż do brzegu rzeki Odry. Stanowisko zlokalizowane jest głównie na wale przeciwpowodziowym. Początek i koniec stanowiska wyznaczają grupy drzew liściastych. Pomiedzy nimi ciągnie się podwójny szpaler dębów szypułkowych, pomników przyrody, rosnących na lub przy samym wale przeciwpowodziowym. Siedlisko gatunku to około 200 drzew liściastych, w większości dębów szypułkowych, rosnących wzdłuż wału.
Informacja o gatunku na stanowisku	Na stanowisku monitoringowym stwierdzono 23 drzew zasiedlonych przez pachnicę dębową.
Ostatnia weryfikacja w terenie	09.08.2019
Obserwator	Ewelina Myśków, Marta Zieleniewska, Marlena Zawisza
Daty obserwacji	07.07.2019; 09.08.2019; 4.08.2020; 18.08.2020
Data wypełnienia	04.10.2019

Stan ochrony gatunku na stanowisku

Parametr/Wskaźnik	Wartość wskaźnika i ewentualnie komentarz	Ocena		
Populacja				
Udział procentowy drzew zasiedlonych wśród drzew dziuplastych	63,86%	FV	FV	
Udział procentowy drzew zasiedlonych wśród drzew dziuplastych dostępnych do kontroli	100%	FV		
Liczba drzew zasiedlonych w przeliczeniu na 1 ha	1,44 drzewa na ha	U1		
Siedlisko				
Udział procentowy drzew dziuplastych wśród wszystkich drzew	17,91%	U1	U1	
Liczba drzew dziuplastych w przeliczeniu na 1 ha	2,25 drzewa/ha	U2		
Udział procentowy drzew grubych wśród drzew dziuplastych	Lipy o pierśnicy ≥ 90 cm	Suma: 36,32%		FV
	0,5%			
	Dęby o pierśnicy ≥ 110 cm			
	35,82%			
Liczba grubych drzew dziuplastych w przeliczeniu na 1 ha	Inne drzewa liściaste o pierśnicy ≥ 100 cm	Suma: 4,56		FV
	0%			
	Lipy o pierśnicy ≥ 90 cm			
	0,06			
	Dęby o pierśnicy ≥ 110 cm			
	4,50			
	Inne drzewa liściaste o pierśnicy ≥ 100 cm			
0				
Izolacja (odległość do najbliższych lub potencjalnych siedlisk)	Około 200 m	FV	U1	
Średnia z ocen zacielenia drzew na stanowisku	2,1	U1		
Perspektywy zachowania	Perspektywy zachowania oceniamy jako bardzo dobre, na stanowisku odnotowano około 36 dziuplastych drzew. Drzewa te nie są zagrożone wycinką ani wypadnięciem w przeciągu kilku następnych lat.	FV		
Ocena ogólna		U1		

Zagrożenia dla kozioroga dębosza i pachnicy dębowej

Zagrożenia		Opis zagrożenia
Istniejące	Potencjalne	
<p><u>Wewnętrzne:</u> A07 Stosowanie biocydów, hormonów i substancji chemicznych</p> <p>B02.01 Odnawianie lasu po wycince(nasadzenia)</p> <p>H07 Inne formy zanieczyszczenia</p> <p>J01.01 Wypalanie</p> <p><u>Zewnętrzne:</u> B07 Inne rodzaje praktyk leśnych, nie wymienione powyżej</p>	<p><u>Wewnętrzne:</u> B02.04 Usuwanie martwych i zamierających drzew</p> <p>J03.01 Zmniejszenie lub utrata określonych cech siedliska</p>	<p><u>Istniejące wewnętrzne:</u> A07 Częściowo w bezpośrednim sąsiedztwie stanowiska znajdują się intensywnie użytkowane pola uprawne. Stosowanie środków ochrony roślin w szczególności insektycydów prowadzi do zwiększenia śmiertelności owadów</p> <p>B02.01 Brak nasadzeń drzew liściastych (w szczególności lipy drobnolistnej, dębu szypułkowego). Działanie to skutkuje brakiem nowych siedlisk dla pachnicy dębowej i kozioroga dębosza</p> <p>H07 Znajdowano szklane butelki po alkoholu, składowane pod pniami drzew, w dziuplach lub szczelinach, które mogą spowodować pożar i zniszczenie siedliska</p> <p>J01.01 Na skutek wypalania traw oraz na skutek aktów wandalizmu wiele drzew zostało nadpalonych, w kilku spaleni uległy całe próchnowiska</p> <p><u>Istniejące zewnętrzne:</u> B07 Fragmentacja i izolacja siedlisk poprzez usuwanie dębów między stanowiskami oraz niszczenie korytarzy migracyjnych i brak tworzenia nowych</p> <p><u>Potencjalne wewnętrzne:</u> B02.04 Wycinka starych i umierających drzew będzie powodować systematyczne zmniejszanie się bazy pokarmowej w przyszłości.</p> <p>J03.01 Wiele drzew w alei jest martwych lub w zaawansowanym stadium zamierania, oprócz tego na stanowisku brakuje młodszego pokolenia drzew, które zagwarantowałyby ciągłość siedliska. Zatem, wypadanie drzew w wyniku czynników naturalnych (obumieranie, choroby) lub losowych (katastrofy naturalne – silne wiatry, uderzenie pioruna, susze) będzie powodować kurczenie się bazy pokarmowej dla gatunków i siedliska w czasie i przestrzeni.</p>

Działania ochronne dla kozioroga dębosza i pachnicy dębowej

Pozostawianie wszystkich zasiedlonych i możliwych do zasiedlenia drzew (z wyjątkiem sytuacji zagrażających zdrowiu, życiu i mieniu ludzkiemu). Wycinka drzew liściastych powyżej 100 cm pierśnicy powinna być bezwzględnie opiniowana przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu.

Tworzenie korytarzy migracyjnych: odtwarzanie alej przydrożnych z przewagą dębu szypułkowego i lipy na drogach gminnych i polnych, zadrzewień śródpolnych i drzew na miedzach. Nasadzenia dębów szypułkowych i lip drobnolistnych na stanowiskach gatunku w celu zapewnienia ciągłości siedliska w czasie. Nasadzenia powinny odbywać się pod nadzorem specjalisty dendrologa. Sadzonki powinny być jak najlepszej jakości, odpowiednich rozmiarów i pochodzić z lokalnych zasobów genetycznych. Sadzonki muszą mieć min. 10 cm obwodu na wysokości 1 m, wysokość 1,5 – 2,5 m, korona drzewa ma znajdować się powyżej 1 m. Nasadzenia powinny być objęte 3 letnią gwarancją i okresem pielęgnacji, dalsza opieka nad sadzonkami będzie spoczywać na RDOŚ.

Zmniejszenie śmiertelności kozioroga dębosza i pachnicy dębowej w sąsiedztwie pól uprawnych. Zachowanie 20 m buforu w czasie oprysków na polach uprawnych od istniejących i potencjalnych stanowisk. Pozostawianie pasa niezaoranego pola szerokości rzutu korony drzew, będących istniejącym lub potencjalnym stanowiskiem. Pozostawiony pas powinien być corocznie koszony.

Przeciwdziałanie pożarom i aktom wandalizmu. Zbieranie śmieci z terenu stanowisk istniejących i potencjalnych oraz terenów przyległych.

Uzasadnienie do zmiany

Poza obszarem znajdują się rzeczywiste i potencjalne siedliska kozioroga dębosza i pachnicy dębowej, stanowiące spójne ciągle siedlisko, z tymi w granicach obszaru.

Rozszerzenie granic obszaru pozwoli na ochronę całych populacji i siedlisk przedmiotów ochrony, które są pofragmentowane przez obecnie biegnącą granicę obszaru.

Dziękuję za uwagę

